

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ МОБІЛЬНОГО ДИТЯЧОГО САДКА НА ХЕРСОНЩИНІ (З ДОСВІДУ «ШКОЛИ ГУМАНІТАРНОЇ ПРАЦІ»)

WORKING PECULIARITIES OF THE MOBILE KINDERGARTEN IN THE KHERSON REGION (FROM THE EXPERIENCE OF THE "SCHOOL OF LIBERAL ARTS")

У статті описано досвід роботи мобільного дитячого садка «Fun Academy on Wheels» («Весела академія на колесах»), створеного на базі комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради, та проаналізовано ефективність цього проєкту в аспекті психологічної реабілітації дітей із прифронтових громад та їхньої психологічної готовності до навчання в школі. Функціонування мобільного дитячого садка здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту».

Мобільний центр «Fun Academy on Wheels» – це автобус, обладнаний усіма необхідними матеріалами для занять із дітьми, а також спортивним інвентарем для активного дозвілля. Робоча група, до складу якої входять логопед, психолог, вихователь-дошкільник, учитель початкових класів, учитель англійської мови, з вересня 2024 року до травня 2025 року провела низку зустрічей із дітьми в містах і селах Херсонщини, де немає можливості очної освіти. Рухові вправи, ігри спрямовані на формування комунікативних навичок у дошкільнят, розвиток здатності контролювати свій емоційний стан.

Для аналізу ефективності мобільного центру було проведено констатувальну й контрольну діагностику. Наведені показники свідчать, що в результаті занять у мобільному дитячому садку зменшився відсоток дітей із високим рівнем соціальної невпевненості, тривожності, сором'язливості й агресивності, дещо збільшився рівень відповідальності.

Робота аналізованого мобільного дитячого садка за 9 місяців має показники, що свідчать про зменшення наслідків психологічної травми (стресу), тобто можемо говорити про психологічно-реабілітаційний потенціал дитячого садка такого типу. Натомість у роботі з підготовки дітей до школи, що охоплює їхній фізичний, психологічний і соціальний розвиток, мобільний дитячий садок ефективності не має, зокрема через несистемність такої роботи та знижений інтерес батьків до рекомендацій щодо підготовки дітей до шкільного навчання в періоди, коли садок не приїжджає.

Ключові слова: дошкільна освіта, мобільний дитячий садок, соціалізація, психічне

здоров'я дитини, психологічна готовність до навчання в школі.

The article describes the experience of the mobile kindergarten «Fun Academy on Wheels», created on the basis of the municipal institution «Educational Complex «School of Liberal Arts» of the Kherson Regional Council, and gives the analysis of this project effectiveness in terms of psychological rehabilitation of children from the frontline communities and their psychological readiness for school. The mobile kindergarten operates in accordance with the Law of Ukraine «On Preschool Education».

The mobile center «Fun Academy on Wheels» is a bus equipped with all the necessary materials for classes with children, as well as sports equipment for active leisure. From September 2024 to May 2025 the working group, which includes a speech therapist, a psychologist, a preschool teacher, a primary school teacher, and an English teacher, held a series of meetings with children in cities and villages of the Kherson region, where there is no possibility of face-to-face education. Physical activities and games are aimed at forming communication skills in preschoolers, developing the ability to control their emotional state.

To analyze the effectiveness of the mobile center, an ascertainment and control diagnostics were conducted. The given indicators show that as a result of classes in the mobile kindergarten, the percentage of children with a high level of social insecurity, anxiety, shyness, and aggressiveness decreased, and the level of responsibility slightly increased.

The work of the analyzing mobile kindergarten for 9 months has indicators proving a reduction in the consequences of psychological trauma (stress), that is, we can talk about the psychological and rehabilitation potential of a kindergarten of this type. However, in the work of preparing children for school, which covers their physical, psychological and social development, mobile kindergarten is not so effective, in particular due to the lack of systematic work and the reduced interest of parents in recommendations for preparing children for school during periods when kindergarten is not available.

Key words: preschool education, mobile kindergarten, socialization, mental health of a child, psychological readiness for school.

УДК 373.2:159.922.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.1.40>

Головатюк В.О.,
практичний психолог
Комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді. Через дії країни-агресорки в Україні найдужче страждають діти. Більшість маленьких українців набула травматичний досвід, пов'язаний із воєнними діями. Постраждалими є і ті, хто залишається в Україні, і ті, хто з родинами виїхав за кордон. Постійні тривоги, руйнування, втрати, відсутність зв'язку та звичайних можливостей для комунікації, взаємодії з однолітками, вимушена

зміна місця проживання, проблеми адаптації до нових умов життя і навіть неможливість звичного відпочинку – усе це відбивається на психіці дітей, занурює їх в атмосферу постійного стресу. Діти, які мають пізнавати світ, здобувати знання, проводити час зі своїми близькими й однолітками, перетворилися на «маленьких дорослих», які з тривогою дивляться в майбутнє. Дитячі роки, які мали би бути наповнені безтурботністю, веселощами,

перетворюються на очікування поганих новин, важких подій, на тривожні спогади, постійну боротьбу за виживання.

Безсумнівно, війна знижує можливості гармонійного розвитку особистості та її психологічний потенціал. Перебуваючи в небезпеці, тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку й освіти, суттєво ускладнюється процес соціалізації, адже неможливо в умовах небезпечного середовища гармонійно та всебічно розвиватися, засвоювати соціальний досвід [9, с. 284]. Негативними чинниками, що ускладнюють процес соціалізації дітей, є втрата рідних, близьких, друзів, домівки, перебування на лінії бойового зіткнення, постійні звуки повітряної тривоги. Усе це суттєво відбивається на дитячий психіці, впливає на поведінку й діяльність дітей, перешкоджаючи повноцінній соціалізації їх [7, с. 257].

В Україні вже з'явилась категорія дітей, які об'єднані проблемами війни та потребують негайної підтримки дорослих.

Саме таку підтримку забезпечує мобільний Центр розвитку «на колесах», який профінансований і підтриманий фінськими компаніями (проект «Fun Academy on Wheels» [10]), Міністерством внутрішніх справ Фінляндії, Українською державною службою якості освіти, Українським інститутом розвитку освіти й Асоціацією інноваційної та цифрової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри складну ситуацію з дошкільними закладами в деяких регіонах України, науковці вивчають та обговорюють актуальні питання дошкільної освіти в умовах воєнного стану. 2023 року відбулася конференція «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації», учасники якої підсумували, що дошкільна освіта України «потребує модернізації відповідно до викликів часу» [8, с. 8], і для цього потрібне об'єднання зусиль практиків, теоретиків, законотворців, представників громадських організацій.

Науковці М. Омельченко, Т. Кузнецова, О. Ама-тьєва, досліджуючи дистанційне навчання дітей з ООП під час війни, указують, що наслідки воєнного стану (напруга, відчуття тривоги, страху, невідзначеності тощо), безсумнівно, дуже ускладнює соціалізацію дитини – як з особливими освітніми потребами, так і нормотипової. Водночас навіть в умовах дистанційної роботи педагоги досягають певних результатів, коли здійснюють комплексний підхід до організації навчально-корекційного та виховного процесів, системно співпрацюють із батьками, використовують різноманітні форми ігрової діяльності [3].

Практичний бік реабілітаційної роботи в прифронтовому закладі освіти (на прикладі КЗ «НВК «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної

ради) описано в статті А. Кияновського й Г. Гуренок [1]. Психологічна реабілітація всіх учасників освітнього процесу та педагогічна реабілітація здобувачів освіти здійснюється в змішаному форматі, проте автори зазначають, що «результати реабілітації підвищуються, якщо є можливість організувати безпечне середовище для очної комунікації дітей [1, с. 79].

Звісно, онлайн-спілкування не є повноцінною заміною очної освіти. Так само не стає заміною і мобільний дитячий садок, але в небезпечних умовах прифронтових громад він допомагає щонайменше пом'якшити негативні наслідки впливу війни на психічне здоров'я дітей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Мобільний дитячий садок – явище нове в Україні, не досліджене в наукових працях. Перший навчальний рік роботи такого садка на базі КЗ «НВК «Школа гуманітарної праці» в Херсонській області, по суті, пройшов в режимі експерименту, і його функціонування, безперечно, потребує аналізу.

Мета нашої статті – описати досвід роботи мобільного дитячого садка «Fun Academy on Wheels» при комунальному закладі «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради та проаналізувати ефективність цього проекту в аспекті психологічної реабілітації дітей із прифронтових громад та їхньої психологічної готовності до навчання в школі.

Виклад основного матеріалу. Якщо за місцем проживання діти дошкільного віку не можуть отримувати освітні послуги, зокрема через безпекову ситуацію, для надання таких послуг можна використовувати спеціально облаштований транспортний засіб – мобільний дитячий садок. У Херсонській області такий «садок на колесах» з'явився у вересні 2024 р. завдяки фінським компаніям (проект «Fun Academy on Wheels» [10]), Міністерству внутрішніх справ Фінляндії, Українській державній службі якості освіти, Українському інституту розвитку освіти й Асоціації інноваційної та цифрової освіти та працює на базі комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради.

Функціонування мобільного дитячого садка здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», за яким територіальну доступність дошкільної освіти забезпечують, зокрема, шляхом «створення... мобільних дитячих садків для надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти за місцем проживання дітей на території, на яких не забезпечено безоплатне здобуття дошкільної освіти в інший спосіб» [5].

У Положенні про мобільний дитячий садок прописано основні засади такого типу організації освітньої діяльності, наприклад:

– «суб'єктами освітньої діяльності з типом організації освітньої діяльності «мобільний дитячий садок» формуються групи вихованців, зокрема вікові, різновікові, інклюзивні тощо, з різним розпорядком перебування, як правило, з короткотривалим перебуванням до 4 годин»;

– «освітній процес має ґрунтуватися на культурних цінностях Українського народу, інших цінностях і принципах, визначених статтею 15 Закону України «Про дошкільну освіту»;

– «освітній процес організовується у безпечному, здоровому та інклюзивному освітньому середовищі, здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку вихованців, їхніх особливих освітніх потреб»;

– «освітній процес організовують педагогічні працівники та особи, залучені до освітнього процесу, які у партнерстві з батьками забезпечують єдність розвитку, виховання і навчання вихованців, беруть участь у створенні безпечного освітнього середовища» [6, с. 3–5].

Проект «Fun Academy on Wheels» («Весела академія на колесах») уже розпочав свою роботу. Під керівництвом директора КЗ «НВК «Школа гуманітарної праці» А. Кияновського створено робочу групу, до складу якої входять логопед, психолог, вихователь-дошкільник, учитель початкових класів, учитель англійської мови. Педагоги й психологи пройшли професійні курси на платформі Fun Academy Campus, що дало їм змогу з максимальною ефективністю використати можливості мобільного центру. У містах і селах Херсонщини, де діти позбавлені можливості очної освіти, проведено низку зустрічей із дітьми, спрямованих на оптимізацію їхнього психічного стану, стимуляцію пізнавальної активності, розширення соціального досвіду, розвитку творчого потенціалу. Рухові вправи, ігри сприяли формуванню комунікативних навичок у дітей, розвитку здатності контролювати свій емоційний стан.

Мобільний дитячий садок (центр) «Fun Academy on Wheels» – це автобус, обладнаний усіма необхідними матеріалами для занять із дітьми, а також спортивним інвентарем для активного дозвілля (див. відео [2]).

Через російську агресію на Херсонщині багато закладів освіти знищено або не працюють у зв'язку з неможливістю створити безпечне освітнє середовище. Тому цей мобільний садок допоможе хоча б частково компенсувати відсутність дошкільної освіти, можливості повноцінної соціалізації та підтримати дітей, які найбільше цього потребують. Автобус приїжджає за певним графіком у ті населені пункти, де зараз немає дитсадків, що працюють. Він зупиняється там, де є укриття.

Така «Весела академія на колесах» – це не просто класна чи ігрова кімната, а комплексний

мобільний освітній простір, створений для підтримки дітей, сімей, учителів і спільнот, які потребують допомоги, особливо тих, хто перебуває в кризових ситуаціях. У такому центрі можна поєднати гру, терапію та сучасні освітні принципи в одному динамічному мобільному пристрої. Автобус обладнаний навчальними матеріалами для дітей раннього й дошкільного віку, терапевтичною кімнатою та навіть кухнею для сухих перекусів. Це не типовий шкільний автобус, а інноваційний багатоцільовий транспортний засіб, функціонування якого спрямоване на всебічний розвиток дитини. Фактично «Fun Academy on Wheels» – компактний, але повнофункційний дитячий садок, терапевтична кімната. Усередині є місця для організації повноцінної комунікації 10 дітей, здійснення психологічної підтримки й сеансів терапії. У такому мобільному центрі є спортивне та ігрове обладнання для заохочення фізичної активності як усередині, так і поза автобусом. Також в автобусі є мобільні планшети й екран для інтерактивного навчання.

Унікальною особливістю нашого мобільного садка є його гнучкість. Автобус можна адаптувати до конкретних потреб громади, яку він відвідує. Незалежно від того, чи йдеться про підготовку автобуса для сеансу терапії, проведення тренінгу для педагогів чи організацію ігор на свіжому повітрі, місцеві співробітники можуть самостійно адаптувати простір для оптимального використання.

Для аналізу ефективності мобільного центру було проведено констатувальну й контрольну діагностику.

Констатувальна діагностика була проведена у вересні 2024 року. У дослідженні взяли участь 58 дітей дошкільного віку (5-6 років), які позбавлені можливості відвідувати заклад дошкільної освіти, та їх батьки. Для дослідження було використано комплекс діагностичних методик, які дозволили з'ясувати особливості соціального розвитку дошкільнят. Було визначено рівень соціальної невпевненості, тривожності, сором'язливості, відповідальності та агресивності. Показники частотного аналізу результатів констатувальної діагностики представлені в таблиці 1.

Наведений розподіл показників соціального розвитку показав, що 70,7% досліджуваних (41 дитина) продемонстрували високий рівень соціальної невпевненості, що свідчить про невміння гармонійно взаємодіяти зі світом. Діти з таким рівнем соціальної невпевненості не вміють і не бажають спілкуватися з однолітками, при ускладненнях впадають у паніку, не бажають розлучатися з батьками, часто демонструють мовчазність, плаксивість. Високий рівень соціальної невпевненості часто поєднується із високим рівнем тривожності, що й було виявлено під час діагностики. Високий рівень тривожності продемонстрували 72,4%

досліджуваних (42 дитини). Такі дошкільники проявляють підвищену схильність відчувати занепокоєння в усіляких життєвих ситуаціях, зокрема й у таких, які не є загрозливими, вони постійно очікують несприятливого розвитку подій. 67,2% досліджуваних (39 дітей) продемонстрували високий рівень сором'язливості, ознаками якої є нерішучість, надмірна обережність у спілкуванні. Сором'язливість часто супроводжується підвищеною тривожністю, невпевненістю в собі, боязкістю. Невміння адекватно реагувати на події, які відбуваються навколо, часто проявляється у формі агресивних дій. Високий рівень агресивності продемонстрували 65,5% досліджуваних (38 дітей). Основною причиною агресивності досліджуваних є внутрішній дискомфорт, несформованість адекватних поведінкових реакцій. Ознакою соціальної зрілості дитини є відповідальність за свої вчинки, дії, усвідомлення наслідків їх для оточення. Низький рівень відповідальності виявився властивим для 32,8% досліджуваних (19 дітей). Такі дошкільники демонстрували нездатність дотримуватися правил поведінки, виконувати власну обіцянку, невідання доводити розпочату справу до кінця [4, с. 180-191]. Наведені ознаки спричинені неможливістю повноцінної взаємодії з однолітками, унаслідок чого виявились несформованими навички спілкування, ускладненим є процес соціалізації.

Незвичні умови, оригінальність простору мобільного центру, привабливий стимульний матеріал, форми роботи, адекватні віку дітей, майстерність фахівців сприяли тому, що діти змогли відволіктись від тривоги, страхів, зануритися у світ дитинства. Маленькі відвідувачі опановували

навички спілкування та взаємодії з однолітками. Також було проведено низку занять, присвячених підготовці дітей до навчання в школі. Надано рекомендації батькам.

Про ефективність функціонування мобільного центру свідчать позитивні емоції дітей, висока пізнавальна й рухова активність, вільна комунікація, стійкий інтерес до всіх запропонованих заходів. Дотримання певної періодичності таких зустрічей дозволила (хоча б частково) забезпечити соціалізацію дітей, підготувати їх до школи.

Після низки зустрічей із дошкільнятами проведено **контрольну діагностику**, частотний аналіз результатів якої представлено в таблиці 2.

Наведені показники свідчать, що зменшився відсоток дітей із високим рівнем соціальної невпевненості, тривожності, сором'язливості й агресивності. На 10% збільшився показник високого рівня відповідальності.

Після контрольної діагностики також проведено **дослідження психологічної готовності дітей до навчання в школі**, результати якого покомпонентно представлено в таблиці 3.

Частотний аналіз результатів діагностики показав, що більшість дітей продемонстрували середній рівень психологічної готовності. Середній рівень мотиваційної готовності продемонстрували 55,4% досліджуваних (31 дитина), розумової готовності – 50% досліджуваних, емоційно-вольової готовності – 53,6% досліджуваних (30 дітей), соціально-психологічної готовності – 55,4% досліджуваних (31 дитина). Серед компонентів найбільш сформованою виявилась мотиваційна готовність, високий рівень якої продемонстрували

Таблиця 1

Результати констатувальної діагностики (n=58)

Показники соціальної поведінки	Рівні					
	високий		середній		низький	
	п	%	п	%	п	%
1. Соціальна невпевненість	41	70,7	15	25,9	2	3,4
2. Тривожність	42	72,4	7	12,1	9	15,5
3. Сором'язливість	39	67,2	12	20,7	7	12,1
4. Відповідальність	28	48,3	11	18,9	19	32,8
5. Агресивність	38	65,5	12	20,7	8	13,8

Таблиця 2

Результати контрольної діагностики (n=58)

Показники соціальної поведінки	Рівні					
	високий		середній		низький	
	п	%	п	%	п	%
1. Соціальна невпевненість	31	55,4	20	35,7	5	8,9
2. Тривожність	37	66,1	11	19,6	8	14,3
3. Сором'язливість	30	53,6	20	35,7	6	10,7
4. Відповідальність	38	67,9	10	17,8	8	14,3
5. Агресивність	29	51,8	17	30,4	10	17,8

Таблиця 3

Результати діагностики психологічної готовності до шкільного навчання (n=58)

Компоненти психологічної готовності	Рівні					
	високий		середній		низький	
	п	%	п	%	п	%
1. Мотиваційна готовність	17	30,4	31	55,4	8	14,2
2. Розумова готовність	16	28,6	28	50,0	12	21,4
3. Емоційно-вольова готовність	15	26,8	30	53,6	11	19,6
4. Соціально-психологічна готовності	9	16,0	31	55,4	16	28,6

30% дошкільнят, що свідчить про їхнє бажання змінити свій соціальний статус. Найменш сформованою виявилася соціально-психологічна готовність: лише 9% досліджуваних виявили високий рівень.

Робоча група «Веселої академії на колесах» розробила рекомендації для батьків дошкільнят, але констатувала знижений інтерес батьків до наданих рекомендацій.

Висновки. Діти особливо гостро переживають події, пов'язані з війною, тому необхідною для них є підтримка й допомога дорослих. Функціонування мобільного дитячого садка (центру) може пом'якшити негативні наслідки впливу воєнних дій на нервовий та психічний стан дітей, створивши ефективні умови для процесу їхньої соціалізації та підготовки до систематичного навчання в школі.

Вибіркове обстеження дошкільників Херсонщини свідчить про наслідки психологічної травми (стресу) у 100% дітей, проблеми щодо підготовки їх до школи та недостатній рівень психологічної готовності до шкільного навчання.

На базі КЗ «НВК «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради організовано роботу мобільного дитячого садка «Весела академія на колесах» («Fun Academy on Wheels») – спеціально обладнаного автобуса з педагогами та психологом. Показники за 9 місяців роботи цього проєкту свідчать про зменшення наслідків психологічної травми (стресу) у дошкільнят, тобто можемо говорити про психологічно-реабілітаційний потенціал мобільного дитячого садка такого типу.

Натомість у роботі з комплексної підготовки дітей до школи, що охоплює їхній фізичний, психологічний і соціальний розвиток, мобільний дитячий садок ефективності не має, зокрема через несистемність такої роботи та знижений інтерес батьків до рекомендацій щодо підготовки дітей до шкільного навчання в періоди, коли садок не приїжджає.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кияновський А., Гуренок Г. Особливості організації психологічної та педагогічної реабілітації в

прифронтовому закладі освіти (на прикладі комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Школа гуманітарної праці» Херсонської обласної ради). *Проблеми освіти*. Вип. 1(100). С. 68–81. <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-100.2024.05>

2. Мобільний дитячий садок із Фінляндії до України: підтримка дітей під час війни [Відео]. *Мережа Українських Освітніх Хабів – EduHub* : ютуб-канал. URL: https://www.youtube.com/watch?v=loi_PevGKvY (дата звернення: 20.05.2025).

3. Омельченко М.С., Кузнецова Т.Г., Ама-тьєва О.П. Досвід роботи закладів дошкільної освіти щодо дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами під час війни. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 71, Т. 2. С. 47–51. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.2.9>

4. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 296 с.

5. Про дошкільну освіту : Закон України № 3788-IX від 06.06.2024. URL: https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/#google_vignette (дата звернення: 20.05.2025).

6. Про погодження проєкту акта [постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про мобільний дитячий садок»] : Лист МОН № 1/8317-25 від 25.04.2025. URL: <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/3333.pdf> (дата звернення: 20.05.2025).

7. Процик Л.С., Пампура І.І. Психологічні особливості та правовий захист дітей в період збройного конфлікту. *Психологічний часопис*. 2019. Т. 5, №11. С. 253–267. <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.11.17>

8. Сисоєва С.О., Рейпольська О.Д. Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації. *Вісник НАПН України*. 2023. Вип. 5(2). С. 1–9. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5207>

9. Суятинова К. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63, Т. 2. С. 281–286. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-2-46>

10. Fun Academy on Wheels: A Mobile Fun Learning Center (FLC). Fun Academy : website. 2024, Aug 6. URL: <https://www.funacademy.fi/post/fun-academy-on-wheels-a-mobile-fun-learning-center-flc> (date of access: 20.05.2025).